

ΠΑΙΔΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΚΩΡΩΝ

ΡΩΜΗ¹

Μετὰ τὰ βιβλία ἦλθεν ἡ σειρά τῶν ἀριστουργημάτων τῆς τέχνης τῆς παλαιᾶς. Οὐδεμία χώρα κατεῖχε τόσα ὅσα ἡ Ῥώμη. Τὰ καλλιτεχνήματα ταῦτα εἶχον προσκομισθῇ πανταχόθεν ὅτε ἐκεῖνη ἦτο δέσποινα τοῦ κόσμου. Κατὰ τοὺς βαρβαρικοὺς χρόνους εἶχον ἐπικαλυφθῇ ὑπὸ τῶν ἐρειπίων τῶν οἰκιῶν ἢ τῶν ναῶν, ὧν αὐτὰ εἶχον ὑπάρξει τὸ κόσμημα. Ἦρκει νὰ γίνωσιν μικραὶ τινες ἀναζητήσεις διὰ νὰ ἀνευρεθῶσιν, ἀλλ' ἐπροτίμησαν τότε οἱ ἄνθρωποι νὰ μὴ τὰ ἀναζητήσωσι παρὰ τότε μόνον, ὅτε ἤθελον εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ τὰ καταλαμβάνωσι. Διὰ τοῦτο μόνον ἀπὸ τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς ἐξήχθησαν ἀπὸ τοῦ βήθους τῆς γῆς τὰ ὡραῖα ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐξαφανισθῇ πρὸ χιλίων περίπου ἐτῶν. Ὁ Ἰούλιος ὁ δεῦτερος μετεκόμισεν εἰς τὸ παλάτιον τῶν παπῶν τὸν Ἀπόλλωνα, ὅστις ἔπειτα ἐποθετήθη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Βελθερέ, ἐκεῖ δὲ ἰδρῦθη ἔπειτα καὶ ὁ ἐν ταῖς Θέρμαις τοῦ Τίτου ἀνευρεθεὶς Λαοκόων καὶ μετ' αὐτὸν ἡ Ἀριάδνη. Οὕτω λοιπὸν ἤρχισαν νὰ σχηματίζονται αἱ θαυμασταὶ ἐκεῖναι συλλογαὶ τοῦ Βατικανοῦ, τοῦ Καπιτωλίου, τοῦ Λατερανοῦ, αἵτινες εἶναι ἀνυπερβλητοὶ καθ' ὅλον τὸν κόσμον. Ἐχομεν ἐκεῖ τὴν παλαιὰν τέχνην ὁλόκληρον, ὅχι μόνον τὴν τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἀριστουργήματα ἐκπροσωποῦντα θαυμασίως τὴν τέχνην τὴν ἐλληνικὴν. Οἱ πλούσιοι Ῥωμαῖοι ἐθεώρουν ὡς κυριωτάτην πολυτελείας ἐπιδείξιν τὴν ἀπόκτησιν τῶν πρωτοτύπων ἔργων ἢ τοῦλάχιστον καλῶν ἀντιτύπων τῶν κυριωτάτων ἀριστοτεχνημάτων τῶν ἐνδόξων καλλιτεχνῶν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἤξευρον νὰ κάμνωσι καλὴν ἐκλογὴν, διότι ἐντὸς τῶν ἐρειπίων τῶν κατοικιῶν τῶν ἀνευρέθη ὁ Μελέαγρος, ὁ Ἀθλητὴς τοῦ Λυσίππου, ὁ Σάτυρος τοῦ Πραξιτέλους, ἡ Πολιάς Ἀθηνᾶ, ἡ Κνιδία Ἀφροδίτη, ὁ Μένανδρος, ὁ Σοφοκλῆς καὶ

ὁ θνήσκων Γαλάτης τοῦ Περγᾶμηνου ἐργαστηρίου. Εἰς τὸν ζῆλον τῶν φιλοκάλων ἐκείνων ἀνδρῶν χρεωστοῦμεν τὸ ὅτι σήμερον ἐπισκεπτόμενοι τὰ μουσεῖα τῆς Ῥώμης λαμβάνομεν τόσον λαμπρὰν ἔννοιαν τῆς τέχνης τῶν Ἑλλήνων. Διότι ἔχει ἡ ἀπαράβλητος αὕτη πόλις καὶ τοῦτο τὸ προτέρημα, νὰ παρέχῃ δηλαδὴ εἰς τοὺς εἰς αὐτὴν πορευομένους πολλῶν πλείονα τῶν ὅσων προσεδόκων νὰ ἴδωσιν, ὅπερ δὲν συμβαίνει συνήθως εἰς τοὺς περιηγητάς.

Τὰ παλαιὰ ἀριστουργήματα ἐνέπνευσαν καὶ ἄλλα νεώτερα, διὰ τοῦτο δὲ ἐκεῖνα μᾶς εἶναι ἔτι πολυτιμότερα. Ἐχρησίμευσαν δηλαδὴ ὡς ὑποδείγματα εἰς τοὺς τεχνίτας τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἐν Ῥώμῃ ἡ ἀκμὴ καὶ λαμπρότης τῆς Ἀναγεννήσεως συγκεντροῦται εἰς τρία ὀνόματα, τὰ μέγιστα τῆς μεγάλης ταύτης ἐποχῆς τὸν Βραμάντην, τὸν Μιχαήλ Ἀγγέλων καὶ τὸν Ῥαφαήλ. Οὐδεὶς ἐκ τῶν τριῶν τούτων ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν οὐδεμίᾳ περιόδῳ τῆς ἱστορίας παρήγαγεν αὕτη ἡ Ῥώμη πολλοὺς ἐξόχους ἄνδρας. Ὅσοι τὴν ἐλάβμπруναν εἴτε ἐν τοῖς γράμμασιν εἴτε ἐν τῇ τέχνῃ, προήρχοντο ἐκ τῶν ἄλλων τῆς Ἰταλίας μερῶν, ἡ δὲ Ῥώμη τοὺς εἴλκυσε μόνον πρὸς ἑαυτὴν καὶ ὠφελήθη ἐκ τῆς μεγαλοφυΐας τῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτοὺς τὴν σφραγίδα τῆς. Διὰ τῶν τριῶν τούτων ἀνδρῶν ἡ Ῥώμη ἀνεκαινίσθη διὰ τρίτην φορὰν. Ἀν' ἡθέλωμεν λεπτομερῶς νὰ μελετήσωμεν τὰ ἔργα τῶν καὶ νὰ ἴδωμεν πάντα τὰ μνημεῖα, τὰ ὁποῖα ἔκτισαν ἢ ἐκόσμησαν, θὰ ἀπέβαινε πολὺ μακρὸς ὁ περίπατός μας, διότι πολλὰ παρήγαγον. Ἐπειδὴ δὲ φοβοῦμαι μήπως ἐκούρασιν τὸν ἀναγνώστην οἱ πολλοὶ δρόμοι, οὗς μετ' ἐμοῦ ἔκαμε, θὰ περιορισθῶ εἰς τὸ νὰ ὑποδείξω δι' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ὅ,τι νομίζω τὸ κάλλιστον ἔργον του, ὅ,τι δύναται νὰ δώσῃ τὴν τελειοτάτην ἔννοιαν τοῦ καλλιτεχνικοῦ του πνεύματος. Ἀν' θέλωμεν νὰ ἐκτιμήσωμεν τὸν Βραμάντην, πρέπει νὰ ἴδωμεν τὸ παλάτιον τῆς Καρκελλαρίας, τὸ κάλλιστον ἀναντιρρήτως τῆς Ῥώμης. Ὁ Ῥαφαήλ εὐρίσκεται ὁλόκληρος ἐν τῷ Βατικανῷ. Ὁ Μιχαήλ Ἀγγελος ἐν τῇ Σιξτίνῃ καπέλλῃ. Πρὸ πάντων ὅμως πρέπει νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸν Ἅγιον Πέτρον, ὅστις ἐν Ῥώμῃ συνοψίζει τὴν Ἀναγέννησιν. Ἦκουσα πολλάκις νὰ λέγωσιν ὅτι ὁ Ἅγιος Πέτρος δὲν κάμνει τὴν δέουσαν ἐντύπωσιν εἰμὴ ἀφ' οὗ τις τὸν ἴδῃ ἐπὶ μακρὸν καὶ ὅτι ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταλάβῃ τις οὔτε τὸ κάλλος οὔτε τὸ μεγαλεῖόν του. Ἐγὼ δὲ ὁμολογῶ μὲν ὅτι οὐδέποτε εἰσῆλθον εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον χωρὶς νὰ συγκινηθῶ, ἀλλὰ λέγω ὅτι ἡ πρώτη μάχιστα ἐπίσκεψις ἀρῆκεν εἰς ἐμὲ ζωηροτέρην ἀνάμνησιν, διότι εἶδον κατὰ πρῶτον τὸ σύνολον αὐτοῦ καὶ ἀκριβῶς τὸ σύνολον τοῦ Ἁγίου Πέτρου εἶναι θαῦμα ἐξάσινον. Πρέπει τις ἐκ τοῦ πλησίον καὶ λεπτομερῶς νὰ παρατηρήσῃ τὰ πράγματα διὰ νὰ ἀντιληφθῇ καὶ νὰ διακρίνῃ τὰ μέτρια, τὰ ταπεινότερα, τὰ καλαισθητικὰ σφάλματα, ἀλλ' ὅταν δι' ἐνὸς βλέμματος περιλάβῃ τὸ σύνολον, αἱ ἀτέλειαι τῶν μερῶν ἐξαφανίζονται, τὸ δὲ ὅλον συγγέεται καὶ συναρμονιοῦται. Ἀντιθέτως λοιπὸν πρὸς τὰ συνήθως λεγόμενα ἔχω τὴν ἰδέαν ὅτι ἀμέσως συλ-

¹ Τέλος: Ἴδε σελ. 39.